

30.1.2004

1273/2/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

**PÄÄTÖS TALOUSRIKOSTEN ESITUTKINNAN KESTOSTA VAASAN
KIHLAKUNNAN POLIISILAITOKSELLA**

1
ASIA

Tarkastin Vaasan kihlakunnan poliisilaitoksen 15.5.2003. Tällöin kiinnitin huomiota muun muassa esitutkintojen kestoan. Tältä osin tuli esiin syytä selvittää asiaa tarkemmin erityisesti talousrikostutkinnan osalta.

Vanhimmissa edelleen aktiivitutkinnassa olleissa talousrikosjutuissa rikosilmoitus oli kirjattu vuonna 1997. Vanhimmassa jutussa epäiltyjen rikosten tekoajaksi oli ilmoitukseen merkitty 26.8.1992 – 14.10.1993 ja rikosnimikkeeksi (mm.) törkeitä veropetoksia. Ennen vuotta 2000 esitutkintaan tulleista talousrikosjutuista oli kesken vielä kuusi. Tarkastuksella tuli esiin, että kysymys oli mitä ilmeisimmin muustakin kuin yksittäisten esitutkintojen ongelmista. Otin omasta aloitteesta tutkittavakseni erityisesti sen, mitä toimenpiteitä lääninhallitus ja poliisilaitos olivat tehneet ja mitä mahdollisesti vielä suunniteltiin tehtäväksi tämän ilmeisen epätyytyttävän tilanteen korjaamiseksi. Samalla kehotin lääninhallituksen poliisiosastoa ryhtymään toimenpiteisiin, mikäli käy ilmi, että noista esitutkinnoista vastuussa olevat poliisimiehet olivat menettäneet moitittavasti.

3
RATKAISU

Totean aluksi, että poliisiosaston 30.12.2003 antaman lausunnon mukaan rikoskomisario A on ilmoittanut, että kyseessä olevat vanhat jutut saatetaan tutkinnallisesti loppuun 29.2.2004 mennessä. Poliisiosasto toteaa ryhtyvänsä tämän jälkeen esimiesvirastona niihin toimenpiteisiin, joihin esitutkintojen viipyminen antaa aiheutta, sikäli kun viipyminen johtuu tutkinnasta vastaavien poliisimiesten moitittavasta menettelystä. Kun asia tältä osin siis on vireillä toimivaltaisessa viranomaisessa, ei minulla ole aiheutta ryhtyä yksityiskohtaisesti arvioimaan tutkinnanjohtajan ja tutkijoiden menettelyä eikä hankkimaan lisäselvityksiä näiltä osin, vaikka selvitykset ovat osin kovin yleisluontoisia. Seuraavat, osin myös muita kuin Vaasan kihlakunnan poliisilaitosta koskevat yleiset huomiot katson olevan aiheutta esittää.

Yleistä

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvaa kuin esitutkinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukainen ja ripeä esitutkinta on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa. Arvioitaessa esitutkinnan keston hyväksyttävyyttä on otettava huomioon asian laatu, laajuus ja muut sen yksilölliset erityispiirteet. Myös yksittäisestä esitutkinnasta riippumattomat ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin velvollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen, vaikuttavat tosiasiallisesti esitutkintojen keston. Selvää kuitenkin on, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista siten, että syyteharkinnallekin jää kohtuullinen aika.

Yksittäisten esitutkintojen asianmukaisesta toimittamisesta vastaavat sekä tutkija että tutkinnanjohtaja. Kuitenkin heillä tulee olla kohtuulliset mahdollisuudet hoitaa tehtävänsä, mikä tarkoittaa muun muassa sitä, että työtehtäviä ei tulisi olla liikaa ja että niiden on oltava laadultaan sellaisia, että tutkijan voidaan kohtuudella olettaa niistä selviytyvän. Nämä ovat sekä työnjohdollisia että resurssikysymyksiä. Tästä näkökulmasta vastuu esitutkintojen viipymisestä voi kohdentua tutkinnanjohtajaa ylemmäskin. Hänen esimiehillään on oma valvonta- ja ohjausvastuunsa, joka on kuitenkin yksittäisen esitutkinnan suorittamisen valvontaa yleisluontoisempi. Joka tapauksessa tarkastuksillani olen havainnut, että esitutkintojen viipymisestä on varsin helposti saatavissa tarkat tiedot – kysymys on enemmänkin siitä, kuinka paljon tähän valvontaan panostetaan.

Myös Suomen valtio voi joutua vastuuseen rikosasian pitkästä käsittelyajasta sinänsä riippumatta siitä, voidaanko kenenkään yksittäisen virkamiehen osoittoa menetelleen moitittavasti. Viitataan esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuoreeseen päätökseen, jossa katsottiin Suomen rikkoneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvattua oikeutta saada rikosjuttu käsiteltyä kohtuullisessa ajassa (Kangasluoma vs. Suomi 20.1.2004). Tuossa päätöksessä katsottiin talousrikosasian yli seitsemän vuotta kestäneen käsittelyn olleen kohtuuttoman pitkä – erityisesti moite kohdistui esitutkinnan ja alioikeusvaiheen keston. Vaikka tuosta tapauksesta tai ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä muutoinkaan ei voida mitään ehdottomia aikarajoja vetää, voi olla vaikeaa päästä kohtuulliseen käsittelyaikaan, jos esimerkiksi jo esitutkinta vie yli viisi vuotta. Kuitenkin korostan, että kunkin yksittäistapauksen erityispiirteet ratkaisevat sen, onko juuri tuossa tapauksessa ylitetty kohtuullinen käsittelyaika.

Joka tapauksessa on huomattava, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan myös esitutkinta-aika otetaan huomioon asian käsittelyn kestoja harkittaessa: edellä mainitussa tapauksessa käsittelyajan katsottiin alkaneen epäillyn ensimmäisestä kuulustelusta. Esitutkinnan lisäksi tulevat vielä syyteharkinta ja oikeuskäsittely, mahdollisesti jopa kolmessa oikeusasteessa.

Haluankin tässä yhteydessä korostaa sitä, että esitutinnan jälkeisessä rikosasian käsittelyssä tulisi asian kiireellisyyttä harkittaessa aina ottaa huomioon se, kuinka kauan asia on jo viipynyt. Pitkään esitutkinnassa syystä tai toisesta ollut asia olisi siten otettava ripeästi syyteharkintaan ja mahdolliseen tuomioistuinkäsittelyyn. Sama koskee myös tapausta, jossa esitutinnan kuluessa joudutaan odottamaan toisen viranomaisen ratkaisua tai lausuntoa. Näin voitaisiin vähentää asianosaisille käsittelyn viipymisestä aiheutuvaa haittaa. Heidän kannaltaan tärkeintä lienee kokonaiskäsittelyaika – ei niinkään se, kuinka pitkään yksittäinen viranomainen asiaa hoitaa. Viranomaisen tulisi siis katsoa asiaa myös omaa sektoriaan laajemmasta näkökulmasta.

Olen poliisilaitosten ja sisäasiainministeriön poliisiosaston tarkastuksilla keskustellut talousrikostutkinnan yleisistä ongelmista, joita on käsitelty myös julkisuudessa. Viime vuosina on ollut vaikeaa saada rikostutkintaan henkilöstöä ja erityisen hankala tilanne on talousrikostutkinnassa. Tähän ongelmaan tuskin on helppoa ratkaisua. Osaltaan kysymys on siitä, kuinka tärkeänä talousrikostutkintaa pidetään ja kuinka paljon tähän vaativana pitämäni alaan panostetaan, muun muassa palkkauksellisesti. Itse katson, että toimiva talousrikostutkinta on tärkeä osa poliisin toimintaa ja olen huolestunut laillisuusvalvonnan yhteydessä esiin tulleista talousrikostutkinnan ongelmista. Yksi usein näkyvä oire ovat juuri pitkät tutkinta-ajat, jotka sitä paitsi ovat pitenemässä.

Talousrikostutkijoiden keski-ikäkin on nousussa. Jo hyvissä ajoin tulisi varautua siihen, etteivät nykyiset, tehtävänsä hyvin kouliintuneet ja kokeneet tutkijat ole välttämättä kovin pitkään työelämässä. Jos alalle ei saada riittävästi uutta tutkijapolvea, voi tutkijapula joidenkin vuosien päästä olla todella paha. Tärkeää olisi myös nykytutkijoiden tietotaidon siirtyminen – talousrikostutkijaksi kouliintuminen vie käsitykseni mukaan vuosia ja uusien tutkijoiden "sisäänajossa" kokeneiden tutkijoiden tuki on nähdäkseni erittäin tärkeää.

Vaasan kihlakunnan poliisilaitoksen talousrikostutkinnasta

On mielestäni selvää, että osa kyseessä olevista talousrikostutkinnoista on kestänyt liian kauan. Tämän ovat myöntäneet vanhimpien juttujen tutkijatkin, mutta he ovat vedonneet muun muassa muihin, kiireellisimpiin töihinsä. Se, ovatko yksittäiset poliisimiehet laiminlyöneet velvollisuuksiaan, on edellä kerrotusti lääninhallituksen tutkittavana. Totean kuitenkin seuraavaa.

Saatujen selvitysten perusteella viipymisiin ovat osaltaan vaikuttaneet rakenteelliset ongelmat. Vaasassa ei ole vain yleinen pula talousrikostutkijoista vaan siellä pitäisi saada rekrytoitua nimenomaan ruotsinkielentaitoisia talousrikostutkijoita. Tilanne on siten kaksinkertaisesti vaikea.

Tämä piirre on mielestäni huolestuttavaperustuslaissa turvatus suomen- ja ruotsinkielisen väestön tasavertaisen aseman kannalta. Pidän tärkeänä huolehtia siitä, ettei synny tilannetta, jossa ruotsinkieliset asianosaiset joutuvat

odottamaan rikosasioidensa päätöksiä suomenkielisiä kauemmin vain siksi, että poliisilla ei ole riittävästi ruotsinkielentaitoisia rikostutkijoita.

Vaikka perustilanne ei Vaasassa siis ole helppo, niin selvitykset ja lausunnot viittaavat siihen, että osittain kysymys on siitäkin, ettei asiaan ole poliisilaitoksella ja lääninhallituksessa kiinnitetty riittävästi huomiota. On ilmeistä, että vasta tarkastuskäyntini ja selvityspyyntöni selkeästi tehostivat pyrkimystä saattaa kyseessä olevat esitutkinnot valmiiksi. Tarkastukseni jälkeen myös poliisin lääninjohto kävi elokuussa 2003 poliisilaitoksella ja selvitti nimenomaan ruotsinkielisen talousrikostutkinnan tilannetta ja tutkinnan organisointia. Heti tämän käynnin jälkeen Vaasan, Kyrönmaan, Mustasaaren ja Närpiön kihlakuntien poliisilaitokset sekä keskusrikospoliisin Vaasan yksikkö olivat laatineet muistion yhteistoiminnasta talousrikostutkinnassa poliisin Vaasan toiminta -alueella. Mustasaaren ja Närpiön poliisilaitokset vastaavat sen mukaan ruotsinkielisen esitutkinnan erityistarpeista ja vastaavasti saavat apua suomenkieliseen esitutkintaan. Tällaista yhteistoimintaa oli tosin ainakin jossain mitassa tehty jo aiemminkin. Poliisin lääninjohto ilmoittaa myös tulevansa antamaan koko läänin alueellista talousrikostutkintaa koskevan ohjeen tai määräyksen, jossa huomioidaan myös ruotsinkielisten juttujen tutkinta.

Nähtäväksi jää, kuinka paljon tilanne paranee näillä sinänsä oikean suuntaisilla toimenpiteillä. Joka tapauksessa myönteistä on se, että toimenpiteisiin on ryhdytty ja että Vaasassa vanhoja juttuja ei ole kovin paljon. Asia ei edellä lausutun perusteella anna minulle laillisuusvalvojana ainakaan tässä vaiheessa aihetta muuhun kuin, että korostan sekä poliisilaitoksen johdon että poliisin lääninjohtoon velvollisuutta tehtäviensä puitteissa seurata sitä, etteivät esitutkinnot aiheettomasti viivy ja tarpeen vaatiessa ryhtyä toimenpiteisiin tilan teen parantamiseksi. Tässä tarkoituksessa lähetän päätökseni Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle ja Vaasan kihlakunnan poliisipäällikölle. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös sisäasiainministeriön poliisiosastolle, jonka huomiota kiinnitän edellä esittämiini yleisiin talousrikostutkinnan ongelmiin.

Lisäksi pyydän lääninhallituksen poliisiosastoa toimittamaan minulle läänin talousrikostutkintaa koskevan ohjeen, kun se valmistuu. Pyydän poliisiosastoa antamaan tiedon siitä, ovatko kyseiset esitutkinnot valmistuneet sovitusmääräajassa sekä tiedon ratkaisustaan koskien kyseessä olevista esitutkinnoista vastaavien poliisimiesten mahdollista velvollisuuksien laiminlyöntiä.

Muihin toimenpiteisiin asia ei ole antanut aihetta.